

خدمات کتابخانه‌ای با استفاده از شتر برای چوپانان عشایری در کنیا^۱

نوشته ریچارد آتاتی^۲

ترجمه علی شاه شجاعی^۳

چکیده: تاکنون استفاده از "شتر" برای اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات کتابداری به شبانان عشایری در مناطق روستایی بی‌سابقه بوده است. دوری راه، عدم دسترسی به کتابخانه‌های عمومی و روستایی، پراکندگی روستاها، صعب‌العبور بودن راه‌ها و شرایط سخت آب و هوایی در کنیا، باعث شد کتابخانه ملی این کشور طرحی را به عنوان "اطلاع‌رسانی با استفاده از شتر" به طور آزمایشی در مناطقی از این کشور به اجرا گذارد. تعیین میزان کارایی استفاده از شتر در اهر اطلاع‌رسانی به شبانان استان‌های شمال شرقی کشور کنیا، دریافت بهترین شیوه‌های ارائه خدمات اطلاعاتی از شبانان، طراحی روش‌های مناسب اطلاع‌رسانی و تعیین نوع و شکل اطلاعات برای برآوردن نیازهای اطلاعاتی شبانان عشایری، از اهداف اصلی این تحقیق به حساب می‌آیند.

کلیدواژه‌ها: خدمات کتابخانه‌ای، کنیا، کتابخانه‌های سیار، مناطق روستایی

مقدمه

در حال حاضر نظام کتابخانه‌های عمومی کنیا به چهار گونه فعالیت اساسی می‌پردازند: اول خدمات کتابخانه ملی کنیا (KNLS) که بعد از تصویب قانونی در مجلس، پا گرفت و هدف آن گسترش، برپایی، تجهیز، اداره، نگهداری و توسعه کتابخانه‌های کشور بود. این کتابخانه دارای مرکزی در نایروبی است که همراه با

شبکه‌ای متشکل از ۲۱ کتابخانه فرعی در مراکز استان‌ها، مناطق و بخش‌ها به ارائه خدمات مشغول است. کتابخانه ملی کنیا علاوه بر آنکه به عنوان کتابخانه ملی ارائه خدمات می‌کند، مرکزی برای کنترل منابع کتابشناسی

1. Camel Library Service to Nomadic Pastoralists: The Kenyan Scenario, IFLA Vol.3, 1999, PP 152-158.
2. Richard M. Atuti

۳. عضو هیئت عملی وزارت جهاد کشاورزی

ملی نیز محسوب می شود. مرکز کتابشناسی ملی این کتابخانه، مرکزی قانونی برای خدمات واسپاری است که کتابشناسی ملی کنیارانیز منتشر می کند. این کتابخانه به ارائه بخشی از خدمات از راه دور خود به کتابخانه های سیار در کتابخانه های فرعی استانی پرداخته است.

بیشتر وسایل نقلیه کتابخانه های سیار، قدیمی و از کار افتاده، و هزینه های نگهداری آنها بسیار بیشتر از بودجه های تخصیص یافته است. مشکلاتی که مربوط به وسایل نقلیه است ناشی از زیرساخت ضعیف حمل و نقل در مناطق کم ارتفاع ساحلی است که ارائه خدمات در آنجا صورت می گیرد. فعالیت اساسی دیگر که در ارائه خدمات در کتابخانه های سیار انجام می شود، بهره گیری از حیوانات است که به نام خدمات کتابخانه ای با استفاده از شتر نامیده می شود.

دومین نوع خدمتی که این نظام ارائه می دهد، توسط شورای شهر نایروبی برای ساکنان آن فراهم شده است. این کتابخانه به کتابخانه یادبود مک میلان^۴ معروف است. دیگر خدمات کتابخانه ای توسط سازمان های خارجی انجام می شود: کتابخانه شورای بریتانیا^۵ که در نایروبی، موبوسا و کیومو مستقر است و مراکز فرهنگی امریکایی و فرانسوی در نایروبی. سومین نوع از خدمات کتابخانه ای شامل مراکز تخصصی کتابداری و اطلاع رسانی است که صرفاً به نیازهای کارکنان سازمان های مادر پاسخ می دهد. سرانجام چهارمین نوع از خدمات، کتابخانه های دانشگاهی هستند که به برنامه های تحقیقاتی و آموزشی نهادها، کمک اطلاعاتی می کنند.

پیشینه

موضوع استفاده از حیوانات برای حمل کتاب، ابتدا در خارج از کنیا مطرح بود، اما بعدها از این نوع خدمات بیشتر در نواحی شمال شرقی استفاده شد، زیرا کنیا در

حال تجربه کردن مشکلات برای ارائه تسهیلات اطلاع رسانی عمومی به بخش های نیازمند است. شمال شرقی کنیا نیمه خشک است و زمین های خشک و نیمه خشک، حدود ۸۰ درصد از همه زمین های کنیا را در بر می گیرند. این مناطق ۲۵ درصد از جمعیت کشور را در خود جای می دهند و ۵۰ درصد از تولیدات دامی کشور نیز در این مناطق به دست می آید. بیشتر مردم این نواحی به زندگی شبانی مشغول هستند، لیکن به دلیل مهاجرت و تقسیم زمین، زندگی نیمه شبانی و کشاورزی نیز مرسوم است.

دولت به دلیل پیچیدگی و تنوع زندگی شبانی، عشایری در تلاش های خود برای بهبود وضعیت مردم با مشکلات زیادی مواجه بود. دامداری و استفاده از منابع غذایی همراه با حرکت دائم و داشتن انعطاف زیاد، نظام های زندگی شبانی را تشکیل می دهند. گرچه آموزش رسمی با این نوع نظام ها، سازگاری دارد، اما برای بقا در این جوامع، این افراد به سواد نیاز دارند و نبود آن معضلی اساسی برای دولت کنیا برای حمایت از برنامه های بهبود وضعیت خواندن و سوادآموزی تابعی به حساب می آید.

سیاست کنونی دولت در زمینه توسعه زمین های خشک و نیمه خشک از طریق وزارت کشاورزی، توسعه دامپروری و بازاریابی؛ سازمان های دولتی، و دیگر سهامداران بخش خصوصی با استفاده از فناوری های مناسب در این مناطق، از قبیل استفاده از حیوانات برای شخم زدن در مناطق خشک و حمل گاری صورت می گیرد. اقدامات دیگر، برای بهبود بهره وری از منابع دامپروری در مناطق خشک و نیمه خشک و بالابردن استانداردهای آموزش از طریق منابع اطلاع رسانی و مدیریت به عنوان وسایلی مؤثر در نهادینه کردن جریان نظامند و

4. Macmillan Memorial Library
5. British Council Library

کتابخانه‌های سیار به دلیل کافی نبودن جاده‌ها، نبود امانت بین کتابخانه‌ای و همکاری میان آنها نمی‌توانند به مناطق پست روستایی گسترش یابند و این معضل به دلیل نظام حمل و نقل ضعیف، تشدید شده است.

کتابخانه‌های سیار به شکل‌های مختلف و تحت شرایط گوناگون، کارکردهای متفاوتی دارند. بنابراین، استفاده از کتابخانه‌های سیار، حلال مسائل مان خواهد بود. در نظر گرفتن نوع خدمات مورد نیاز برای به اجرا در آوردن اهداف تدوین شده ضروری است. همچنین، منطقه‌ای که خدمات در آنجا انجام می‌شود، تعداد کتاب با توجه به تراکم جمعیت و گردش بالقوه مواد، نوع جاده و موارد دیگر از مسائل حائز اهمیت هستند؛ برای مثال شهر نیویورک که شهرک‌های شهرهای کوچک و بزرگ و نیز مناطق حاشیه نشین بسیار کوچک دارد، استفاده از ساختمانی ثابت که به عنوان کتابخانه برای برآوردن نیازهای آن مناطق عمل‌کننده اقتصادی خواهد بود و نه منطقی.

برای خدمات اطلاع‌رسانی در این مناطق استفاده از نوعی کتابخانه سیار که شعبه‌ای از یک کتابخانه منطقه‌ای باشد و کارمندان آن نیز از همان کتابخانه تأمین شوند، مطلوب است.

در تحقیقی که درباره کتابخانه‌های سیار در روستای کنت^۷ توسط باتل^۸ و پسی^۹ انجام شد، مشخص شد که برای جذب بیشتر استفاده‌کنندگان، نیاز به مراکز توقف و آمدو شد بیشتری است. در زیمباوه در طرح توسعه منابع اطلاعاتی و کتابخانه‌های روستایی از چهارگاری و الاغ استفاده شده است. این گاری‌ها در ناحیه نکاتی^{۱۰} به چهار نوع جامعه خدمات ارائه می‌دهند. از این نوع خدمات

دسترسی به چنین اطلاعاتی با مشکل مواجه شده است. بنابراین، به توسعه کتابخانه‌ها و نظام‌های اطلاع‌رسانی به عنوان منبعی که مشکلات را حل می‌کند و نیز منبعی برای توسعه تمامی مناطق شبانی، عشایری اولویت داده نشده است.

تحقیق افوری^۶ حاکی از آن است که در حال حاضر بهترین نظام کتابخانه‌ای همان شیوه‌ها و الگوهای کتابخانه‌های سنتی است. به نظر می‌رسد خدمات اطلاع‌رسانی عمدتاً معطوف به نیازهای افراد تحصیل کرده یعنی باسوادان بزرگسال و کودکان بوده است، اما در حال حاضر در آفریقا یک نیاز فوری برای طراحی دوباره و ارائه الگویی جدید از خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی برای پیشرفت اقتصادی و به منظور تحقق نیازهای اطلاعاتی بیسوادان سده آتی احساس می‌شود؛ این طرح پیشنهاد جدیدی نیست و قبلاً نیز مطرح شده، اما درباره آن اقدامات کمی شده است. در آفریقا، بیشتر مردم بیسوادند و متأسفانه این افراد استوانه اصلی اقتصاد کشور را تشکیل می‌دهند.

هرور هتون

کتابخانه‌های عمومی باید به اطلاع‌رسانی در مناطق دور دست و افراد ناتوان اولویت دهند. در همایش کتابخانه‌های آفریقا در سال ۱۹۷۵ در آکرا، توافق شد که برای نخستین گام باید الگو و کیفیت خدمات مناسب برای جوامع آفریقایی تعیین شود و در این زمینه کتابخانه‌ها موظفند تحقیقات گسترده‌ای را بر مبنای نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان انجام دهند. اگر این تحقیقات انجام نشود، کتابخانه‌های سیار، دیگر کاربردی نخواهند داشت. حمل و نقل ضعیف در بیشتر مناطق نیجریه باعث کندی خدمات اجتماعی مؤثر توسط کتابخانه‌های عمومی شده است. این امر به قطع رابطه کتابداران با یکدیگر و با استفاده‌کنندگان انجامیده است.

6. Ofori
7. Kent
8. Bottle
9. Passey
10. Nkayi

استفاده کنندگان از کتابخانه سفر در هوایی که اغلب گرمای آن به ۴۰ درجه سانتیگراد می‌رسد و راه‌ها بسیار طولانی و صعب‌العبور است، کار بسیار دشواری است. با این همه کشور کنیا گام‌هایی برای رفع این معضلات و دسترسی اطلاعاتی چوپانان مناطق دور دست، با استفاده از وسایل حمل و نقل غیر موتوری (حیوانات) برداشته است. به عبارت دیگر حیوان (در اینجا شتر) برای حمل و نقل مواد غذایی، استفاده از شیر، گوشت و خون آن و ایجاد سرپناه (از طریق پوست) کاربرد دارد، از پهن (برای

به عنوان یک شبکه اطلاعاتی برای خدمات ترویجی نیز استفاده شده است. این خدمات به دلیل عدم احتیاج به سوخت و نداشتن استهلاک نسبت به خدمات اطلاع‌رسانی با استفاده از وسایل موتوری بسیار ارجحیت دارند. همچنین به دلیل جاده‌های صعب‌العبوری که هر از گاهی بسته می‌شود و برای وسایل نقلیه موتوری نامناسب است. در لمبث^{۱۱} لندن دریافتند که کتابخانه‌های سیار در جذب مراجعان از مناطق دور دست، نسبت به کتابخانه‌های فرعی مؤثرتر عمل کرده‌اند.

سوخت) و کود آن استفاده می‌شود و حتی از این حیوان در این مناطق به عنوان جهیزیه در این مناطق استفاده می‌شود. اما علی‌رغم همه استفاده‌هایی که از دیرباز از شتر می‌شده است، به کارگیری این حیوان برای حمل

شاخص‌های تحقیق

در این تحقیق، منطقه‌ای تقریباً به شعاع ۱۰ کیلومتر در بخش مرکزی ناحیه گریسا^{۱۲} مورد مطالعه قرار گرفت. این ناحیه که مرکز استان و منطقه است، تراکم جمعیت ۶۲ نفر در هر کیلومتر مربع را داراست. مساحت استان ۷۲۲ کیلومتر است و یک کتابخانه عمومی ثابت دارد. برای

11. Lambeth

12. Garissa

مبین سطح آگاهی مردم و نیاز آنها به اطلاعات است. بر طبق نظر ویلسون^{۱۳} بعد از شناخت یک نیاز، استفاده کننده، ممکن است با مراجعه مکرر به منابع کتابخانه، نیاز خود را برطرف سازد.

همچنین شیوه توزیع منابع اطلاعاتی به وسیله شتر و تحقق نیازهای مراجعان از خدماتی که عموماً براساس کتاب و نشریات ادواری، نقشه ها و غیره است، از شاخص های اساسی کارآیی خدمات کتابداری به وسیله این حیوان در نظر گرفته شده اند.

لنکستر^{۱۴} اظهار می دارد که: "استفاده از هر منبع، مهم ترین معیار برای اثربخشی کتابخانه ها به حساب می آید و استفاده نکردن از آن منابع برابر با عدم کارآیی آن کتابخانه است. همان گونه که عوامل متعددی به عدم استفاده از کتابخانه منجر می شوند، صرفاً تغییر یکی از آن عوامل می تواند به تصمیمی متفاوت بینجامد."

در این بررسی، متغیر پیچیده^{۱۵} از عشایر متعددی که در مطالعه بودند، متأثر شد. هر قبیله دارای ارزش های فرهنگی، عقاید مذهبی و سازمان خانوادگی متفاوتی است. از این افراد به شکل تصادفی نمونه گرفته شد تا در شرایط همسان برای دیگر افراد انتخاب شده نیز به کار آید.

طرح تحقیق

در این تحقیق نیازهای اطلاعاتی مراجعان به کتابخانه با تجزیه و تحلیل ویژگی های جامعه ای که به آنان خدمات ارائه می شد و نیز شبانان منطقه ارزیابی شدند. همچنین نیازهای افراد در هنگام مراجعه به این گونه کتابخانه ها و در محل جست و جوی اطلاعات مد نظر قرار گرفتند. این تجزیه و تحلیل یک چارچوب مفهومی برای ساختن مجموعه و ارائه خدمات در محل های

کتاب در شرایط فعلی غریب است.

شکاف اطلاعاتی میان خدمات کتابخانه ملی و نیازهای اطلاعاتی بالقوه روزافزون در مناطق دور دست، روز به روز عمیق تر می شود. در این مطالعه سعی شده تأثیر به کارگیری خدمات کتابخانه ای از طریق استفاده از شتر به عنوان وسیله ای برای پرکردن نسبی این شکاف، برای پیشرفت بیشتر کتابخانه های فرعی در منطقه سنجیده شود. مهم ترین سوالات این تحقیق به قرار زیر است: آیا استفاده از شتر می تواند بهترین شیوه ارسال کتاب به چوپانان عشایری باشد؟

تا چه حد خدمات کتابداری از طریق شتر، با شیوه زندگی چوپانان عشایری سازگاری دارد؟ چگونه می توان تأثیر نسبی خدمات کتابداری از طریق شتر را ارزیابی کرد؟

اهداف مطالعه

تعیین میزان کارایی استفاده از شتر به عنوان وسیله ای برای ارائه خدمات اطلاعاتی برای چوپانان استان های شمالی کشور کنیا؛ نظرخواهی از شبانان برای یافتن بهترین شیوه های ارائه خدمات اطلاعاتی؛

طرح روش های مناسب برای ارائه خدمات اطلاع رسانی به شبانان منطقه؛ تعیین نوع و شکل اطلاعات مورد نیاز شبانان.

روش تحقیق

در این مطالعه از روش توصیفی استفاده شده است. متغیر مستقل "شتر" به عنوان وسیله حمل و نقل و توزیع منابع کتابخانه "متغیر وابسته" استفاده از مجموعه های کتابخانه برای توزیع "هستند. میزان استفاده بر مبنای بسامد استفاده از مجموعه و داده های مربوط به ویژگی های هر پاسخگو، سنجیده شده اند. این سنجش

13. Wilson
14. Lancater
15. Complex Variable

همکاران طرح به طور متمرکز، برای سه روز آموزش دیدند: روز اول به بحث درباره چگونگی استفاده از این گونه کتابخانه‌ها گذشت. روز دوم، افراد به چگونگی اخذ اطلاعات از دو کتابخانه واقعی که منابع را از آنها جمع آوری کرده بودند، تمرین کردند. سومین روز به گزارش گیری و مقایسه نتایج به دست آمده اختصاص یافت. این آموزش به همکاران آموخت که چگونه با منابع مورد نیاز و خطی مشی های تحقیق آشنا شوند.

تعداد افراد و نمونه گیری

۲۵۰ نفر به طریق نمونه گیری تصادفی از مراجعان انتخاب شدند. این نمونه ها ۴۲ درصد از افراد مورد علاقه محققان را شامل می شدند. این در حالی بود که تقریباً ۶۰۰ نفر برای استفاده از این گونه کتابخانه ها ثبت نام کرده بودند. بنابراین به وضعیت کتابخانه ها به همان شکلی که موجود بود، پرداخته شد. سرانجام با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه، نظرات استفاده کنندگان ارزیابی شد.

جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها

پرسشنامه بعد از تکمیل، بررسی شد و سوالات باز آنها به چهار مقوله زیر تقسیم گردید:

شغل، سن، جنس و دانش استفاده کننده از مجموعه کتابخانه.

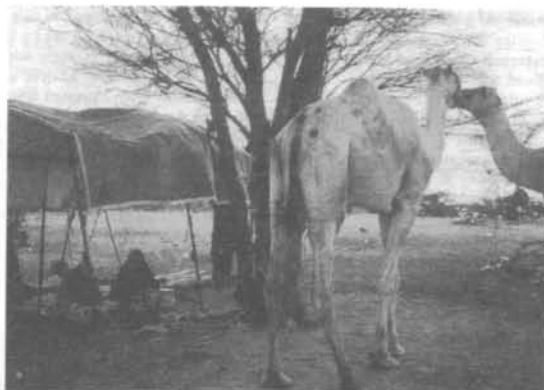
حمل و نقل: شتر وسیله ای بود که برای حمل و ارسال منابع اطلاعاتی و توزیع کتاب استفاده شد. همچنین مسافتی که توسط استفاده کنندگان به نقاطی که خدمات ارائه می شود و وسائل مورد نیاز، در این سؤال مطرح شد. استفاده از مجموعه کتابخانه: بسامد و نوع موادی که به آنها مراجعه می شود و یاد در صورت امانت خوانده می شوند.

کار آیی خدمات: نقطه نظرهای استفاده کنندگان درباره خدمات ارائه شده، سطح آگاهی از نیازهای اطلاعاتی، نیازهای برآورده نشده، ادامه خدمات، هدف

توقف و یا نقاطی که خدمات اطلاعاتی ارائه می شد، فراهم کرد.

توزیع کتاب

کار اطلاع رسانی با حمل کتاب ها در چهار جعبه بزرگ که در حدود ۵۰۰ کتاب را در خود جای می داد، آغاز شد. مجموعه هایی که برای امانت در نظر گرفته شده بودند، عمدتاً شامل کتاب های داستانی، درسی و منابع مرجع می شدند. این کتاب ها همراه با چادر، دو صندوق و یک میز و تعدادی چتر بر روی شتر به محل حمل شدند. شترها به صورت کاروان به نقاط تعیین شده برای خدمات در روستاها و دیگر مناطق همچون مدارس حرکت

کردند. به محض رسیدن به محل، مواد و وسایل از روی شترها تخلیه و چادر برافراشته شد. همچنین منابع مورد نیاز درون چادر در جای خود تعبیه شدند. حصیری در داخل چادر پهن شد تا مراجعان بتوانند منابع به امانت گرفته شده را بر روی آن مطالعه کنند. بعد از اتمام زمان استفاده و به پایان رسیدن وقت کتابخانه، حصیر، کتاب ها و چادر جمع شدند. بار دیگر کتاب ها بر روی شترها بار شدند تا برای روزی دیگر و خدمتی دیگر مرتب و منظم شوند.

تدارکات تحقیق

برای تبیین هدف تحقیق، از مناطق استانی بازدیدهایی به عمل آمد و کمک هایی نیز از افراد منطقه دریافت شد.

و منظور آنها از مطالعه و راه‌های مؤثرتر کردن، جذاب‌تر کردن و دلپذیرتر کردن استفاده از منابع.

تفسیر داده‌ها

استفاده‌کنندگان از ۲۵۰ پرسشنامه‌ای که برای آنها ارسال شد، به ۱۹۰ پرسشنامه پاسخ دادند. ۳۰ مورد به دلیل کامل نبودن اطلاعات، حذف شدند و ۱۶۰ پرسشنامه دیگر مبنای مطالعه قرار گرفتند.

جنس استفاده‌کنندگان

حدود ۷۲ درصد از استفاده‌کنندگان، مرد بودند و نسبت بالاتری از این تعداد، در مدارس ثبت نام کرده بودند. به استثنای چند خانواده، شبانان به آموزش زنان، بهایی نمی‌دادند.

سن استفاده‌کنندگان

۴۸۲ درصد از افراد، کسانی بودند که دارای ۱۴ سال سن و یا کمتر بودند. ۳۲/۲ درصد از افراد در سنین ۱۵ الی ۲۰ سال و ۱۷/۲ درصد میان ۲۱ الی ۳۵ سال قرار داشتند. این حاکی از آن است که کتابخانه‌ها باید محل‌های توقف خود را افزایش دهند. بیشتر محل‌های توقف در مدارس است از طرف دیگر باید منابعی مناسب با سطح افراد مختلف تهیه شود؛ این امر به بهبود استانداردهای آموزشی منطقه کمک شایانی خواهد کرد.

اشتغال استفاده‌کنندگان

افراد شاغل، دومین نسبت (۱۹ درصد) را تشکیل می‌دادند در حالی که ۷۶ درصد از دانش‌آموزان در مقاطع ابتدایی و دبیرستان از این‌گونه کتابخانه‌ها استفاده می‌کردند. همچنین کارگران و افراد بیکار ۲/۵ درصد را شامل می‌شدند.

فاصله استفاده‌کنندگان از خانه‌ها تا کتابخانه

مسئله مسافت در تحقیقی که در این منطقه صورت گرفت، بررسی شده است. در این بررسی مشاهده شد، در صورتی که خدمات اطلاعاتی به افراد منطقه از طریق شتر صورت گیرد، مراجعه آنها به کتابخانه‌های عمومی نیز افزایش خواهد یافت.

چوپانان عشایری به راحتی می‌توانند از خدمات این‌گونه کتابخانه‌ها استفاده کنند و این خدمات برای جوامعی که به حد کافی بزرگ نشده‌اند، می‌تواند جانشینی مناسب برای کتابخانه‌های ثابت قلمداد شود. بنابراین خدماتی که از طریق شتر در این مناطق صورت می‌گیرد، شبیه خدمات کتابخانه‌های فرعی کوچک است. در مجموع، بیشتر استفاده‌کنندگان، مسافت‌های نسبتاً کوتاهی را برای مراجعه به کتابخانه طی می‌کردند (۴۷ درصد). ۱۷ درصد از مراجعان از مسافت‌های دو کیلومتری و ۳۶ درصد از آنها از مسافت سه کیلومتری می‌آمدند. گرچه بیشتر استفاده‌کنندگان (۹۳ درصد) به محل‌های توقف کتابخانه، سفر می‌کردند ولی با ایجاد محل‌های توقف بیشتر می‌توان از سفرهای طولانی و گذر از راه‌های صعب‌العبور جلوگیری کرد و باعث شد که افراد به نزدیک‌ترین محل‌ها مراجعه نمایند.

یکی از افراد درخواست کرد که خدمات اطلاع‌رسانی به محل دبیرستان او در، مادوگو^{۱۶} که در حوزه این تحقیق نیز بود، گسترش یابد. لازم به ذکر است که خدمات این‌گونه کتابخانه‌ها حتی می‌تواند به مناطقی محدود و یا مناطقی بایک محل توقف و یا در یک جامعه عشایری بدون مرکز ارائه خدمات اطلاعاتی، تسری یابد. پیشنهاد می‌شود از محل‌های توقف بیشتری برای ارائه خدمات، استفاده شود.

بازدیدها

فرهنگ خواندن را در میان شبانان عشایری افزایش خواهد داد. در نتیجه حائز اهمیت است به افرادی که از خدمات کتابخانه‌ها به طور نامنظم استفاده می‌کنند، وجود چنین کتابخانه‌ها و خدمات مربوط به آنها گوسزد شود.

برآوردن درخواست‌های مراجعان

چگونه این کتابخانه‌ها می‌توانند درخواست‌های متعدد استفاده‌کنندگان خود را برآورده کنند؟ از مصاحبه شوندگان تقاضا شد که نظرات خود را درباره این گونه خدمات بیان کنند. در حدود ۳۸ درصد از آنان بیان داشتند تعداد کتاب‌های این کتابخانه‌ها کم بوده است و ۱۷ درصد اظهار کردند که دفعات خدمات به حد کافی نبوده است. بنابراین برای موفقیت بیشتر این کتابخانه‌ها، لازم است به منابع، تعداد دفعات حضور، تبلیغ خدمات صورت گرفته و اشاعه آن به نهادهای آموزشی و مراکز وابسته در منطقه، توجه بیشتری شود. لازم است برنامه‌ای برای افزایش تعداد منابع در دسترس تهیه شود. در مجموع، ۶۵ درصد از افراد بیان داشتند که مشکلات اطلاعاتی روزانه خود را از طریق این کتابخانه‌ها برآورده می‌کردند. در حالی که ۳۵ درصد این گونه نبودند و در حدود ۲۲ درصد از آنها از منابع شخصی استفاده می‌کردند و به همین نسبت در زمینه اطلاع‌یابی، با دوستان، اقوام و یا معلمان خود، مشورت می‌کردند.

انتخاب منابع اطلاعاتی

انتخاب مناسب در یک کتابخانه به وسیله فردی که اطلاع‌رسانی می‌کند، یک مهارت است. وی همچون دیگر مهارت‌ها، نیاز به آموزش نظری و عملی دارد. از طرفی آموزش استفاده‌کننده و هدایت او نیز یک ضرورت به حساب می‌آید.

این مطالعه نشان داد که ۵ درصد از پاسخگویان به نیازهای اطلاعاتی خود واقف نبودند و در نتیجه

دفعات بازدید از نقاط توقف، تا حدودی به تعداد برنامه‌های خدمات کتابخانه‌ها که هر دو هفته یک بار صورت می‌گرفت، بستگی داشت. ۵۲ درصد از استفاده‌کنندگان هر دو هفته یک بار و ۲۲ درصد گاهی به کتابخانه می‌آمدند. اما به نظر می‌رسد که بعضی افراد از خدمات این کتابخانه‌ها و تعداد دفعات خدمات، باخبر نبودند زیرا اظهار کرده بودند که دو یا سه بار در هفته به کتابخانه می‌آمدند. در حالی که فی الواقع این خدمات هر دو هفته یک بار ارائه می‌شد. بعضی از افراد به کتابخانه‌ها مراجعه مکرر داشتند و به صورت منظم به کتابخانه‌ها سر می‌زدند. این امر مبین آن است که خدمات باید پویاتر و جذاب‌تر صورت گیرد.

میزان سودمندی و تأثیر خدماتی که در اولین بار به وسیله کتابخانه صورت می‌گیرد، اهمیت قابل ملاحظه‌ای بر خدمات پایدار آتی دارد. ۶۴ درصد از پاسخگویان ۳۶ درصد از افرادی که ثبت نام نکرده بودند، عضو کتابخانه‌ها شده بودند. در حدود ۵ درصد از افراد ثبت نام کرده، هر سه ماه یک بار کتاب به امانت می‌گرفتند. ۶۲ درصد هر ماه یک بار، ۱۴ درصد هر دو هفته یک بار و ۱۹ درصد افراد گاهی از کتابخانه، منابعی را به امانت می‌گرفتند.

زمان امانت

زمان امانت کتاب‌های به امانت داده شده متفاوت بود. این امر به تعداد دفعاتی که کتابخانه‌ها به مناطق تعیین شده می‌رفتند، بستگی داشت. اگر زمان امانت طولانی باشد، حاکی از آن است که این روند تأثیر مشخصی بر مراجعه‌های بعدی دارد. هر چه تعداد دفعات بیشتر باشد، نسبت استفاده‌کنندگان (دفعات مراجعه به کتابخانه) کمتر خواهد بود. اگر زمان امانت منطقی باشد، باعث می‌شود تا مراجعان به کتابخانه بیشتر تشویق شوند. این امر در آینده باعث ارتقای کیفی خدمات کتابخانه‌ها می‌شود و

پیشنهادها

بیشتر پیشنهادها در زمینه بهبود مجموعه کتابخانه‌ها بود. اما از این بررسی دریافتیم که به مناطقی که به وسیله این گونه کتابخانه‌ها خدمات ارائه می‌شود، باید توجه بیشتری کرد.

بهبود خدمات

پاسخگویان معتقد بودند که باید به خدماتی که اکنون داده می‌شود، بهای بیشتری داده شود. از آنجا که ارائه خدمات از طریق شتر یک طرح آزمایشی بود و به صورت موقتی به اجرا گذاشته شده بود، مجموعه‌های این کتابخانه‌ها پاسخگوی انتظارات مراجعان نبود. لذا، لازم است که در مجموعه‌ها تجدید نظر شود و کیفیت و کمیت آنها بهبود یابند. در حال حاضر می‌توان با بزرگ‌تر کردن جعبه‌های حمل کتاب و به کارگیری جعبه‌های فلزی به جای چوبی و افزایش تعداد کتاب به این هدف نزدیک‌تر شد. همچنین می‌توان این گونه خدمات را در مناطقی که دارای آب و هوایی مشابه هستند، به کار برد. باید آموزش‌ها و راهنمایی‌های لازم برای استفاده از کتابخانه به مراجعان افزایش یابد. کارکنان باید به تبلیغ خدمات ارائه شده پردازند و آنها را از وجود خدمات کتابخانه‌ها آگاه کنند.

منابع

باید منابع بیشتری به کتابخانه‌هایی که از طریق شتر خدمات می‌دهند، تزریق شود. این بودجه را می‌توان

نمی‌توانستند سؤال قابل پاسخ مطرح کنند. از نقطه نظر محققان، عدم توانایی استفاده کنندگان در بیان نیازهای اطلاعاتی خود، به مقولات دیگر بستگی دارد که آنان از آنها بی‌اطلاع بودند.

۶۰ درصد از پاسخگویان اظهار کردند که جا و مکان ثابتی نداشتند و ۴۰ درصد به صورت ثابت زندگی می‌کردند. اما دو نکته روشن شد: اول اینکه ۹۵ درصد از آنها به خدمات این گونه کتابخانه‌ها نیازمند بودند و دوم، کتاب‌های به امانت برده شده به مکان‌های ثابت و در مراکز اصلی بازگردانده می‌شدند تا به این افراد خدمات اطلاعاتی دهند.

نتیجه

یافته‌های تحقیق به قرار زیر است:

حامل کتاب توسط وسائل غیرموتوری (در اینجا استفاده از شتر به عنوان یک کتابخانه‌سیر) جایگزین مناسبی برای کتابخانه‌های دیگر است و همچنین یک وسیله مهم برای برآوردن نیازهای اطلاعاتی شبانان عشایری به شمار می‌آید.

نظام هماهنگ موجود در زمینه خدمات اطلاع‌رسانی از طریق این گونه کتابخانه‌ها، محملی مناسب برای به حداکثر رساندن استفاده از منابع اطلاعاتی کتابخانه ملی به وسیله شبانان عشایری است. نوع و شکل ماده اطلاعاتی مورد نیاز، چه به زبان انگلیسی و یا ساحلی، اغلب داستان، کتاب‌های مکمل در علوم و فنون و بعضاً کتاب‌های مربوط به دامداری، پرورش بز و شتر، بوده است.

بر اساس نقطه نظرهای بیان شده توسط پاسخگویان، این کتابخانه‌ها می‌توانند با موفقیت در این مناطق به کار گرفته شوند. بر این اساس می‌توان اطلاعات و منابعی را که به افزایش تحقیقات در مناطقی که دارای آب و هوایی این چنین هستند و از طرفی کتابخانه‌عمومی هم ندارند، مهیا ساخت.

17. Modera
18. Wajir
19. Moyale
20. Marsabit
21. Isiolo
22. Rift Valley
23. Laikipia
24. West Pokot

بوده است. دوری راه مراجعان و استفاده کنندگانی که به آنان خدمات داده می‌شود و نیز زیرساخت نامناسب در مناطق و منحصر به فرد بودن نوع حرکت و شیوه زندگی شبانان عشایری از مسائل قابل ذکر هستند.

واقعیت آن است که کتابخانه ملی توانسته است از طریق وسایل غیرموتوری (شتر) که بانیزهای اطلاعاتی شبانان سازگار باشد، به خدمات دهی اطلاعاتی به آنها بپردازد. این اولین گام برای مشخص کردن نوع و کیفیت اطلاعات مناسب برای نظام‌های زندگی شبانی و عشایری در کشور است. گسترش این کتابخانه‌ها در جوامع عشایری که دارای کتابخانه‌های ثابت نیستند، امری ضروری است.

آنچه قابل تأکید است آن است که نظام اطلاع‌رسانی به این روش، می‌باید استفاده‌کننده مدار باشد و خدمات اطلاع‌رسانی براساس نیازهای اطلاعاتی مراجعان صورت پذیرد. این کتابخانه‌ها می‌توانند، کتاب و دیگر خدمات را همچون یک کتابخانه فرعی به مراجعان ارائه دهند. در چنین شرایطی است که از این کتابخانه‌ها می‌توان برای مناطق دیگر الگو گرفت.

تاریخ دریافت: ۷۹۷۲۳

برای خرید و فروش منابع مورد نیاز اطلاعاتی به کاربرد و نیز از نیروهای انسانی بیشتری برای اطلاع‌رسانی کمک گرفت. زیرا خدمات این گونه کتابخانه‌ها کاربرد مدار هستند. در صورتی که بودجه بیشتری به این امر اختصاص یابد، می‌توان از آنها برای خرید تسهیلات بیشتر از جمله چادر و وسائلی که بار کتابخانه‌ها را در هنگام حمل و نقل کاهش می‌دهند، استفاده نمود. این تسهیلات جدید فراهم شده را می‌توان برای محدوده وسیع‌تری به کار گرفت.

گسترش این خدمات به دیگر مناطق استان و خارج از آن، به ویژه مناطقی که شبانان در آن زندگی می‌کنند و کتابخانه عمومی موجود نیست، ضروری است. از آنجا که این طرح تحقیقاتی، عملیاتی است، می‌توان خدمات آن را به مناطق همجوار همچون مدرا^{۱۷} و جیر^{۱۸} تسری داد. تقریباً در شرق استان، خدمات اطلاع‌رسانی از طریق استفاده از این حیوان، در نواحی مویل^{۱۹} و مارسابیت^{۲۰} و ایسیولو^{۲۱} آغاز خواهد شد. در استان دره ریفت^{۲۲}، نواحی مانند لایکیبا^{۲۳} و وست پوکوت^{۲۴} که سالانه در آنجا مسابقات شتردوانی برگزار می‌شود و مناطق دیگر برای اجرای این طرح مناسب هستند.

این کتابخانه‌ها باید حمایت شوند و مراجعان نیز باید به وجود و تداوم خدمات آنها اطمینان یابند. در حال حاضر این کتابخانه‌ها دارای ضعف‌هایی هستند که باید برای رفع آنها اقدام شود؛ این ضعف‌ها عبارت است از: مراجعه نامنظم به مراکز خدمات، مکان و فضای ناکافی در نقاط توقف، مجموعه‌های ناکافی، کمبود آموزش استفاده‌کنندگان، نبود تبلیغ و کمبود جعبه‌های حمل کتاب.

تولن خدماتی کتابخانه‌ها

استفاده از شتر به عنوان وسیله‌ای غیرموتوری به منظور اطلاع‌رسانی به شبانان عشایری تاکنون بی سابقه